

EL-ZAB PROJEKTY INSTALACJE SYSTEMY

ŁUKASZ ZANIEWSKI

15-773 Białystok, ul. Rzemieślnicza 22/3 m. 2

tel. 783309042, NIP 542-248-14-44

TOM II

TEMAT: **PROJEKT   BUDOWLANY   TERMOMODERNIZACJI   ZESPOŁU**
                             BUDYNKÓW   SPECJALNEGO   OŚRODKA   SZKOLNO-
                             WYCHOWAWCZEGO im. Janusza Korczaka w SOKÓŁCE

ADRES INWESTYCJI: **działka nr 3102/4, ul. Osiedle Zielone 1, 16-100 Sokółka**

INWESTOR: **Zarząd Powiatu Sokólskiego, ul. Piłsudskiego 8, 16-100 Sokółka**

BRANŻA: **Elektryczna**

Zespół autorski	NAZWISKO I IMIĘ	Nr uprawnień	Podpis
Projektant	inż. Grzegorz Roszczyński	Bł /241/76 Bł /329/89	
Opracował	mgr inż. Łukasz Zaniewski		

BIAŁYSTOK 22 czerwca 2015r

SPIS ZAWARTOŚCI

1. Strona tytułowa
2. Spis zawartości
3. Opis techniczny
4. Obliczenia techniczne
5. Rysunki techniczne
Rzut dachu

rys. E1

OPIS TECHNICZNY

do projektu budowlano-wykonawczego instalacji odgromowej zespołu budynków SOSzW w Sokółce. Istniejąca instalacja odgromowa budynku użyteczności publicznej przy ul. Osiedle Zielone 1 w Sokółce nie spełnia aktualnie obowiązujących wymogów dotyczących ochrony odgromowej. Projektowana termomodernizacja budynku i montaż ogniw fotowoltaicznych na dachu (część D) stwarza najlepszą sytuację do jej wymiany.

1. Zakres opracowania:

- 1.1. Prace demontażowe
- 1.2. Instalacja odgromowa

1.1. Prace demontażowe

Przed rozpoczęciem robót modernizacyjnych, budowlanych należy istniejącą instalację odgromową zdemontować. Materiały z demontażu przekazać Inwestorowi.

1.2. Instalacja odgromowa

System ochrony odgromowej nie zapobiega formowaniu się piorunu i jego uderzeniu w budynek. Zastosowany system ochrony odgromowej nie może gwarantować absolutnej ochrony budynku, osób lub urządzeń, lecz znacznie obniży ryzyko szkód powodowanych przez pioruny.

Zwody

Zwody poziome niskie nienapężone z drutu St/Zn $\phi 8$ mocować na wspornikach dachowych. Zwody poziome łączyć za pomocą odpowiednich uchwytów z urządzeniami metalowymi na dachu.

Przewody odprowadzające

Przewody odprowadzające wykonać drutem St/Zn $\phi 8$ umieszczonym w dwóch rurkach winidurkowych sztywnych umieszczonymi jedna w drugiej lub w innej rurce izolacyjnej wykonanej z materiału niehigroskopijnego o grubości ścianki min. 5 mm. Rurki mocować dodatkowo do ścian uchwytami do rur 1".

Przewody odprowadzające prowadzić w bruzdach w murach ścian zewnętrznych.

Zaciski probiercze

Połączenia przewodów odprowadzających z przewodami uziemiającymi wykonać za pomocą zacisków probierczych umieszczanych skrzynkach probierczych podtynkowych.

Przewody uziemiające

Przewody uziemiające od złączy kontrolnych do uziomu wykonać z płaskownika ocynkowanego St/Zn 25x4 osłoniętego dwiema rurkami winidurkowymi sztywnymi umieszczonymi jedna w drugiej lub inną rurką izolacyjną wykonaną z materiału niehigroskopijnego o grubości ścianki min. 5 mm.

Uziom

Zastosowano układ uziomowy typu B urządzenia piorunochronnego tj. uziom otokowy. Uziom oraz przewody uziemiające wykonać z płaskownika ocynkowanego St/Zn 30x4. Uziom układać na głębokości min. 0,6m i w odległości od ścian min. 1,0 m.

Z uziomem za pomocą przewodów uziemiających połączyć: główną szynę wyrównawczą, szynę PE rozdzielniczy głównej, uziemienia urządzeń ochrony przeciwprzepięciowej. Połączenia instalacji odgromowej zabezpieczać przed korozją.

2. Uwagi.

1. Całość wykonać zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami.
2. Przy wykonywaniu instalacji elektrycznych stosować materiały i urządzenia posiadające aktualne atesty i certyfikaty dopuszczające do ich stosowania.
3. Instalację w budynku wykonać w koordynacji z kierownikami robót budowlanych.
4. Istniejąca instalacja elektryczna budynku nie spełnia aktualnie obowiązujących wymogów dotyczących ochrony przeciwporażeniowej i przepięciowej i powinna być wymieniona.

OBLICZENIA TECHNICZNE

1. Analiza ryzyka zagrożenia piorunowego

UŻYTE SKRÓTY:

- LEMP** (*ang.* lightning electromagnetic pulse) – piorunowy impuls elektromagnetyczny
- LPL** (*ang.* lightning protection level) – poziom ochrony odgromowej
- LPS** (*ang.* lightning protection system) – urządzenie ochrony odgromowej
- LPZ** (*ang.* lightning protection zone) – strefa ochrony odgromowej
- SPD** (*ang.* surge protection device) – układ ochrony przed przepięciami

5.1. Cel i zakres pracy

Niniejsza analiza ma na celu określenie wymaganej klasy instalacji odgromowej LPS dla zespołu budynków SOSzW w Sokółce. Z uwagi na charakter obiektu analizowane jest jedynie ryzyko utraty życia ludzkiego R_1 .

Pracę wykonano na podstawie:

- a) zaleceń i wymogów zawartych w literaturze przedmiotowej oraz w normach krajowych i międzynarodowych, a w tym:
  - aktualnych norm PN-EN 62305-2:2008 w zakresie ochrony odgromowej [1],
- b) założeń odnośnie parametrów i wyposażenia obiektu przyjętych w analizie uzgodnionych z Zamawiającym.

5.2. Wprowadzenie

Doziemne wyładowania atmosferyczne mogą prowadzić do utraty życia istot żywych, przerw w świadczeniu usług publicznych oraz poważnych strat ekonomicznych. W celu zredukowania strat piorunowych należy stosować odpowiednie środki ochrony zgodnie z obowiązującymi normami dotyczącymi ochrony odgromowej serii PN-EN 62305. O potrzebie stosowania środków ochrony, lub czy stosowane w danej chwili środki są wystarczające, należy zdecydować na podstawie oszacowania ryzyka zgodnie z PN-EN 62305-2 „Ochrona odgromowa. Część 2: Zarządzanie ryzykiem” [1].

Celem oszacowania ryzyka jest skuteczne projektowanie i dobór odpowiednich środków ochrony obiektu, aby ryzyko wystąpienia danej straty nie przekraczało wartości dopuszczalnych R_T . Główna klasyfikacja ryzyka uzależniona jest od typu prawdopodobnych strat:

- R_1 – ryzyko utraty życia ludzkiego lub trwałego porażenia,
- R_2 – ryzyko utraty usług publicznych,
- R_3 – ryzyko utraty dziedzictwa kulturowego,
- R_4 – ryzyko poniesienia strat materialnych.

Dopuszczalne wartości ryzyka tolerowanego przedstawione są w Tablicy 1.

Tabl. 1. Typowe wartości ryzyka tolerowanego [1]		
Typ straty		R_T (rok ⁻¹)
Utrata życia ludzkiego lub trwałe porażenie	R_1	1,00E-05
Utrata usług publicznych	R_2	1,00E-03
Utrata dziedzictwa kulturowego	R_3	1,00E-03

Ryzyko (R_1, R_2, R_3 lub R_4) jest sumą komponentów R_x zależnych od źródła zagrożenia:

- bezpośrednie wyładowanie w obiekt (S1),
- wyładowanie w pobliżu obiektu (S2),
- wyładowanie w urządzenie usługowe (S3),
- wyładowanie w pobliżu urządzenia usługowego (S4),

oraz od typu wywołanej szkody:

- porażenie istot żywych (D1),
- uszkodzenie fizyczne (D2),
- awaria układów elektrycznych i elektronicznych (D3).

Przez urządzenie usługowe należy rozumieć zewnętrzne systemy dochodzące do obiektu, takie jak linie energetyczne lub linie telekomunikacyjne.

Każdy komponent ryzyka R_x jest iloczynem:

$$R_x = N_x \times P_x \times L_x \quad (1)$$

gdzie:

N_x - rocznej liczby groźnych zdarzeń związanych z wyładowaniami piorunowymi,

P_x - prawdopodobieństwo wywołania szkody przez jedno z oddziałujących wyładowań,

L_x - średnia wartość pośrednich strat.

Liczba wyładowań atmosferycznych, które mogą oddziaływać na obiekt zależy od gęstości wyładowań w danym regionie, rozmiarów i charakterystyki obiektu z przyłączonymi urządzeniami usługowymi i charakterystyki otaczającego środowiska.

Prawdopodobieństwo strat zależne jest od charakterystyki obiektu i stosowanych środków ochrony odgromowej i przed przepięciami.

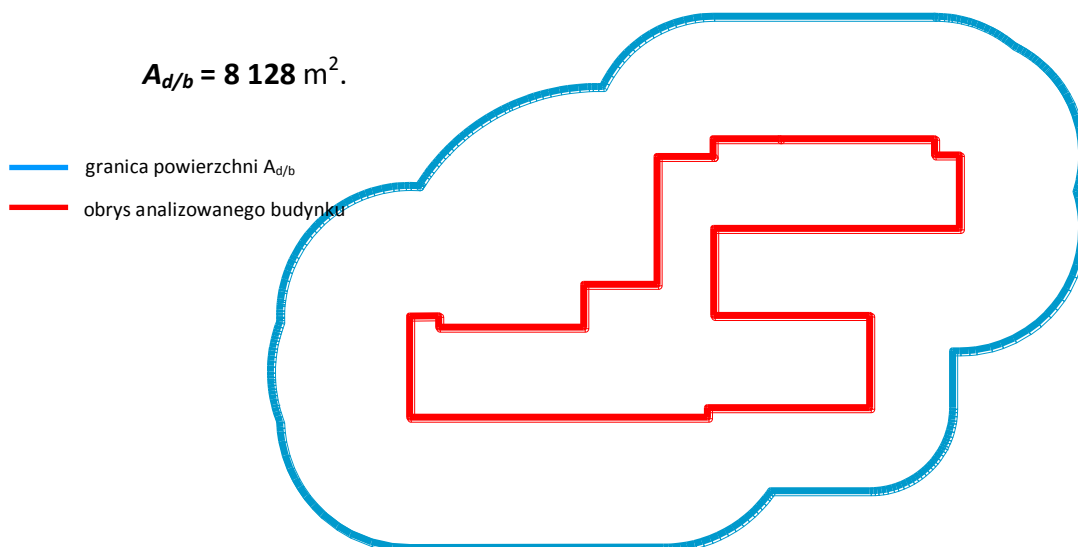
Roczna średnia wartość strat zależy od rozmiaru szkody, jaka może wystąpić w następstwie wyładowania piorunowego i pośrednich skutków, jakie może ona wywołać.

5.3. Charakterystyka obiektu i jego otoczenia

Na podstawie map intensywności burzowej przyjmuje się, że gęstość wyładowań doziemnych N_G dla obszaru, w którym znajduje się obiekt poddawany analizie (Białystok), określona na podstawie średniej liczby dni burzowych T_d , jest równa:

$$N_G = 0,1 T_d = 3 \text{ [1/km}^2\text{/rok]}.$$

Powierzchnia zbierania wyładowań trafiających w obiekt $A_{d/b}$ została wyznaczona metodą graficzną na podstawie podanych przez Zamawiającego wymiarów geometrycznych i wynosi:

Rys. 1. Powierzchnia zbierania wyładowań bezpośrednich analizowanego obiektu wyznaczona metodą graficzną

Analizowany zespół budynków SOSzW w Sokółce pod kątem ochrony przeciwpożarowej do wyznaczenia powierzchni zbierania wyładowań bezpośrednich w obiekt $A_{d/b}$ przyjmuje się wymiary całego budynku. Na podstawie analizy położenia obiektu traktuje się go, jako odosobniony.

W analizie wyróżniono następujące strefy obiektu:

- Z0: zewnętrzna, obejmująca otoczenie budynku;
- Z1: część wewnętrzna budynku;

W strefie Z1 uwzględnia się środki ochrony przeciwpożarowej w postaci gaśnic ręcznych. Ryzyko pożaru przyjmuje się, jako zwykłe.

Dla strefy Z0 i Z1 przyjmuje się typowe sugerowane w normie wartości strat wskutek porażenia napięciami krokowymi i dotykowymi. Straty wskutek uszkodzenia fizycznego dla strefy Z1 przyjmuje się, jako sugerowane w normie dla obiektów publicznych. Dodatkowo ze względu na przeznaczenie zespołu budynków SOSzW w Sokółce przyjmuje się średni poziom paniki. Do budynku doprowadzone są następujące linie zewnętrzne:

- zasilająca linia podziemna niskiego napięcia,
- napowietrzna linia telefoniczna.

Ze względu na brak szczegółowych danych w analizie przyjmuje się sugerowane w takim przypadku długości dla obu linii $L_c = 1000\text{ m}$. Dla linii telefonicznej zakłada się szacunkowo wysokość zawieszenia linii $H_c = 5\text{ m}$. Przyjmuje się typowe wartości wytrzymałości układów wewnętrznych 2,5 kV i 1,5 kV odpowiednio dla linii zasilającej i telekomunikacyjnej.

Szczegółowa charakterystyka obiektu i poszczególnych stref została przedstawiona w tablicach 2-4.

Tablica 2. Właściwości obiektu i przyłączonych urządzeń usługowych			
Parametr	Uwagi	Symbol	Wartość
Gęstość wyładowań	na podstawie średniej rocznej liczby dni burzowych	N_g [km ⁻²]	3
Obiekt			
Powierzchnia zbierania wyładowań bezpośrednich	wyznaczona metodą graficzną na podstawie wymiarów geometrycznych budynku	$A_{d/b}$ [m ²]	8 128
Położenie obiektu	obiekt odosobniony	$C_{d/b}$	1
Instalacja odgromowa	brak / LPS klasy III	P_B	1 / 0,1
Urządzenie usługowe: linia zasilająca			
Długość	długość linii do najbliższego węzła - brak dokładnych danych,	L_c [m]	1000
	przyjęto $L_c = 1000$ m zgodnie z zaleceniami normy		
Typ linii	linia kablowa	-	-
Obecność transformatora	brak	C_t	1
Położenie linii	środowisko miejskie	$C_{d/a}$	0,25
Powierzchnia zbierania wyładowań bezpośrednich trafiających w urządzenie usługowe	$A_l = (L_c - 3(H_a + H_b)) \rho$ $H_b = 6,83$ m – wysokość budynku w punkcie przyłączenia linii $\rho = 500$?m – założona rezystywność gruntu	A_l [m ²]	21903
Wytrzymałość urządzeń wewnętrznych	typowo	U_w [kV]	2,5
Środki ochrony	brak ochrony przed przepięciami / ochrona wg LPL III	P_{Uw}, P_V	1 / 0,03
Urządzenie usługowe: linia telekomunikacyjna			
Długość	długość linii do najbliższego węzła - brak dokładnych danych,	L_c [m]	1000
	przyjęto $L_c = 1000$ m zgodnie z zaleceniami normy		
Typ linii	linia napowietrzna	H_c [m]	5
Obecność transformatora	nie dotyczy	C_t	1
Położenie linii	środowisko miejskie	$C_{d/a}$	0,25
Powierzchnia zbierania wyładowań bezpośrednich trafiających w urządzenie usługowe	$A_l = (L_c - 3(H_a + H_b)) 6H_c$ $H_b = 6,83$ m – wysokość analizowanego budynku $H_c = 5$ m – wysokość zawieszenia linii	A_l [m ²]	29 385
Wytrzymałość urządzeń wewnętrznych	typowo dla urządzeń informatycznych	U_w [kV]	1,5
Środki ochrony	brak ochrony przed przepięciami / ochrona wg LPL III	P_{Uw}, P_V	1 / 0,03

Tablica 3. Średnie liczby groźnych zdarzeń mogących powodować straty		
Współczynnik	Symbol	Wartość (1/rok)
Średnia liczba wyładowań trafiających w obiekt	$N_D = N_G \times A_{d/b} \times C_{d/b} \times 10^{-6}$	0,0244
Średnia liczba wyładowań trafiających w linię zasilającą	$N_L = N_G \times A_l \times C_{d/a} \times C_t \times 10^{-6}$	0,0164
Średnia liczba wyładowań trafiających w linię telekomunikacyjną	$N_L = N_G \times A_l \times C_{d/a} \times C_t \times 10^{-6}$	0,0220

Tablica 4. Charakterystyka stref obiektu				
Współczynnik		Uwagi	Symbol	Wartość
Z0: strefa zewnętrzna				
Ochrona przed porażeniem istot żywych		brak	P _A	1
Rodzaj gruntu		chodnik betonowy lub kostka	r _a	0,0001
Utrata życia ludzkiego na skutek napięć krokowych i dotykowych		typowa wartość zalecana w normie dla stref zewnętrznych	L _t	0,01
Z1: strefa administracyjna (wewnętrzna)				
Środki ochrony ppoż.		gaśnice ręczne	r _p	0,5
Rodzaj podłoża		ceramika	r _u	0,001
Specjalne zagrożenie		średni poziom paniki – obiekt przeznaczony do imprez sportowych z liczbą uczestników od 100 do 1000 osób	h _z	5
Ryzyko pożaru		zwykłe	r _f	0,01
Utrata życia ludzkiego na skutek	napięć krokowych i dotykowych	typowa wartość zalecana w normie dla stref wewnętrznych	L _t	0,0001
	uszkodzenia fizycznego	typowa wartość podana w normie dla obiektów publicznych	L _f	0,1

5.4. Analiza komponentów ryzyka i dobór środków ochrony

Na podstawie analizy ryzyka przeprowadzonej zgodnie z zaleceniami normy PN-EN 62305-2:2008 stwierdza się, że zespół budynków SOSzW w Sokółce wymaga ochrony odgromowej według założeń drugiego poziomu LPL III. Zgodnie z wynikami oceny ryzyka niezbędnym środkiem ochrony odgromowej jest zastosowanie zewnętrznej instalacji odgromowej LPS klasy III oraz ochrony przed przepięciami zaprojektowanej stosownie do poziomu ochrony LPL III.

Uzasadnienie

Analiza zagrożenia piorunowego obiektu została przeprowadzona dla dwóch różnych wariantów ochrony:

Wariant A: brak środków ochrony odgromowej (tablica 5),

Wariant B: budynek wyposażony w instalację odgromową LPS klasy III i układ skoordynowanych ograniczników przepięć stosownie do poziomu ochrony LPL III (tablica 6).

W tablicy 5 przedstawiono wyniki ryzyka całkowitego dla różnych poziomów ochrony odgromowej. W tablicy 6 przedstawiono obliczone wartości poszczególnych komponentów ryzyka oraz wartość całkowitego ryzyka utraty życia ludzkiego dla wariantów A i B.

Wartość ryzyka utraty życia ludzkiego w przypadku wariantu A przy braku środków ochrony odgromowej wynosi $R_1 = 1,57 \cdot 10^{-4}$ (tablica 5). Dopuszczalna wartość ryzyka

tolerowanego wynosi $R_T = 10^{-5}$, w związku z tym konieczne jest zastosowanie dodatkowych środków ochronnych. Z obliczeń wynika, iż decydującym wagowo komponentem ryzyka R_1 jest ryzyko R_B oraz R_V utraty życia ludzkiego w skutek uszkodzenia fizycznego obiektu wywołanego odpowiednio bezpośrednim wyładowaniem w obiekt oraz w przyłączone do obiektu linie zewnętrzne.

W celu minimalizacji wartości komponentu R_B należy zredukować prawdopodobieństwo P_B uszkodzenia fizycznego wskutek bezpośredniego wyładowania w obiekt. Wartość P_B zależy od klasy instalacji odgromowej, przy jej braku $P_B = 1$. W celu minimalizacji wartości komponentu R_V należy zredukować prawdopodobieństwo P_V uszkodzenia fizycznego wskutek bezpośredniego wyładowania w linie zewnętrzne. Wartość P_V zależy od stosowanych środków ochrony przed przepięciami, przy jej braku $P_V = 1$. Zastosowanie ochrony obiektu w postaci instalacji odgromowej oraz układu ograniczników przepięć zaprojektowanych według poziomu ochrony LPL III (Wariant B) powoduje redukcję prawdopodobieństwa P_B do wartości 0,1 oraz prawdopodobieństwa P_V do wartości 0,03, a tym samym redukcję ryzyka całkowitego R_1 poniżej wartości ryzyka tolerowanego R_T (tablica 6) do wartości $R_1 = 9,01 \cdot 10^{-6}$.

Tablica 5. Wartości ryzyka całkowitego utraty życia ludzkiego (R_1) dla różnych wariantów ochrony. Ryzyko tolerowane $R_T = 10^{-5}$

Wariant ochrony	R_1
Brak	1,57E-04
LPS klasy IV, SPD stosownie do LPL IV	1,51E-05
LPS klasy III, SPD stosownie do LPL III	9,01E-06

Tablica 6. Zestawienie komponentów ryzyka utraty życia ludzkiego (R_1)

Ryzyko tolerowane $R_T = 10^{-5}$

Komponent ryzyka		Wariant A	Wariant B
Ryzyko utraty życia ludzkiego związane z wyładowaniem w obiekt			
$R_A = N_D \times P_A \times r_a \times L_t$	wskutek porażenia (Z_0)	2,438E-08	2,438E-08
$R_B = N_D \times P_B \times r_p \times h_z \times r_f \times L_f$	wskutek uszkodzenia fizycznego (Z_1)	6,096E-05	6,096E-06
Ryzyko utraty życia ludzkiego związane z wyładowaniem w urządzenia usługowe			
$R_U = N_L \times P_U \times r_u \times L_t$	wskutek porażenia (Z_1)	3,847E-09	1,154E-10
$R_V = N_L \times P_V \times r_p \times h_z \times r_f \times L_f$	wskutek uszkodzenia fizycznego (Z_1)	9,616E-05	2,885E-06
Ryzyko całkowite			
$R_1 = R_A + R_B + R_U + R_V$		1,572E-04	9,005E-06

5.1. Literatura

- [1] PN-EN 62305-2:2008: Ochrona odgromowa. Część 2: Zarządzanie ryzykiem